

KÖNYV

J. Laplanche–J.-B. Pontalis: *A pszichoanalízis szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994. XX + 565 old.

SZÓTÁR ÉS LÉLEKELEMZÉS

1967-ben jelent meg először Franciaországban, a tekintélyes Presses Universitaires de France kiadónál Laplanche és Pontalis *Vocabulaire de la psychanalyse* c. műve, egy olyan sorozatban, amely — ezen kívül — még jó három tucatnyi hasonló jellegű és színvonalú szótár-lexikon formátumú könyvvel dicsekedhet; hogy csak néhányat jelezzünk — hátha ezek megjelentetését is vállalják a magyar könyvkiadók! Tehát: *Dictionnaire des religions* (Vallástörténeti szótár, 1856 o.); *Dictionnaire d'histoire de l'art* (Művészettörténeti szótár, 544 o.); *Vocabulaire d'esthétique* (Eszztétikai szótár, 1424 o.); *Vocabulaire technique et critique de la philosophie* (A filozófia technikai és kritikai szótára, 1352 o.); *Dictionnaire de physique* (Fizikai szótár, 904 o.); *Dictionnaire de l'urbanisme et de l'aménagement* (Város- és területrendezési szótár, 744 o.); stb..., azaz alapmunkák a társadalom- és természettudományok különböző területeiről.

Több, mint örvendetes és üdvözlendő az Akadémiai Kiadó vállalkozása, amelynek eredményeképpen magyar nyelven is eljuthat az olvasókhöz ez *A pszichoanalízis szótára*. A téma iránt érdeklődők évtizedek óta fájlahatták, hogy a pszichoanalízis — csakúgy egyébként, mint a társadalomtudományok sok más területe — meglehetősen mostohán kezelt gyermek volt

nálunk, amint erről a magyar kiadáshoz írt *Előszó*ban Vikár György is beszél: „Kelet-Európában a szovjet-kommunizmus betiltja. A magyar pszichoanalitikus iskola ugyan lappangva fennmarad, de elszigetelődik a nemzetközi fejlődéstől” (XVII. o.). (Ez nem feledtetheti velünk azt a tényt, amelyről ugyanezen a helyen ugyancsak Vikár szintén említést tesz: „A náciizmus előretörése Németországban és Ausztriában hosszú időre elnyomja a lélekelemzést.” Ez nekünk, magyaroknak vagy esetleg a volt szocialista-kommunista kelet-közép-európai társadalomkutatóknak, még inkább a gyógyító szakembereknek így visszatekintve ugyancsak gyöngye vigasz!) Kétségtelen tény az is, hogy azért — szerencsére — az elmúlt években Freudnak számos munkája vált hozzáférhetővé magyarul.

Több, mint örvendetes és üdvözlendő e könyv — és egyáltalán bármilyen, hasonló tárgyú munka — megjelentetése; lehet, hogy meglepő lesz, ha így mondom: kihívás pszichoanalízisről, egyáltalán pszichológiáról, pszichéről szót ejteni egy olyan világban, amely a nagyon konkrét, a nagyon látható, tapintható, megragadhatóra épül és épít. Az emberek többsége — ez a személyes meggyőződése, amely közvetlen és szintén személyes tapasztalaton nyugszik — mind a mai napig félelemmel-megvetéssel-zavarral-értetlenséggel teli roppant vegyes — de nem pozitív — érzelmekkel viseltetik e tárgy iránt. (Egy rövid, de jellemző eset erejéig hadd álljak itt meg, hogy illusztráljam mindezt: évekkal ezelőtt egy egyetemet végzett, nagy oktatási-kulturális intézménynél dolgozó ismerősöm panaszkolt: kislánya állandóan nehezményezte, hogy anyja sokszor egyedül hagyta otthon. „Mondtam neki — így az édesanya —, ha nem hagyja abba ezt a zavarkodást, elviszem pszichológushoz!” Az idézet nem szó

szerinti. A fenyegetés számomra egyértelműen kitűnt ebből az egy-két rövid megjegyzésből: fenyegetés, amelyet egy pszichológus vagy pszichiáter jelent(het), és akinek felemlegetésével esetleg „jobb útra és belátásra lehet téríteni” egy kislányt, aki többet szeretne anyjával együtt lenni!...

Így azután jómagam kicsit eltűzöttnek tartom Vikár azon bizakodó megjegyzését (kívánom, neki legyen igaza!), mely szerint „Az érdeklődők köre túllépi a szakmai határokat” (XV. o.). Sokkal inkább igaza van viszont, amikor azt mondja: „A *pszichoanalízis szótárának*... megjelenése magyar nyelven nagy esemény mindenkinek, aki hazánkban a lélekelemzés tudományával akár szakemberként, akár érdeklődőként kapcsolatba került”. (uo.) De itt is szeretném megszorító véleményemet pontosan megfogalmazni: a pszichológiával foglalkozó szakemberekkel (még esetleg!) rendben van, az érdeklődők köre viszont már újfent erősen hullámzó, amalgámmal bevont tömeget ábrázol: kik lehetnek ezek az érdeklődők? Nos, legoptimistább elképzeléseim szerint azok a nem pszichoanalízissel foglalkozó egyéb szakemberek, akik a Vikár által felsorolt, a pszichoanalízisnek mint „tudománynak” és mint „szellemi irányzatnak” a kisugárzási-vonzási körébe-körzetébe tartozó egyéb tudományágakat művelik: a „XX. század szépirodalma” és „művészete”, a „kultúrtörténet”, a „történelemszemlélet”, az „etnológia”, a „kulturális antropológia” stb.... S egy apró kiegészítő észrevétel még ezzel kapcsolatban: a pszichoanalízis — időbeli behatározottságánál fogva — természetesen ezekre a tudományokra *tett hatást*, de mint *vizsgálati — kritikai módszer a megelőző korok* kulturális „termékeinek” (elnézést az otromba szóért — ezért is tettem idézőjelbe!) egyik újabb megközelítési módját is képviseli: se szeri se száma a XX. századot

megelőző korok irodalmi, képzőművészeti alkotásai pszichoanalitikai eljárással készült elemzéseinek — és ez nagyon jó! A Vikár-előszó többi kritikai jellemzésével teljes mértékben egyet kell értenünk; Freudról mint tudósról mondja: „...igazi erőssége ... nem szintetizáló, rendszeralkotó képességében rejlett, hanem abban, hogy a lelki jelenségek egy új világát tárta fel és tette tudományos vizsgálat tárgyává... Olyan kutató és gyógyító módszert talált, amely segítségével rendszeresen vizsgálhatók a tudatot elkerülő, rejtett lelki motivációk és összefüggések. Eközben hosszú sor új, meglepő megfigyelés birtokába jutott. (XVI. o.) „Arra törekedett, hogy a rendszer ellentmondásmentes és harmonikus legyen... Ugyanakkor mivel jó és elfogulatlan megfigyelő volt, az új tapasztalatok hatására a „rendszer” újra meg újra módosította”. (XVII. o.)

Vikár figyelmét Freud *írói* kvalitásai sem hagyják hidegen, sőt ki is emeli azokat — amit sajnos nem mindig és nem mindenki tett — tesz meg: „Stílusának varázsával (ezért is) érinti meg olvasóját olyan erővel és közvetlenségével, ahogyan az tudományos közlésnél szokatlan, ahogy csak nagy író vagy művész ragad magával minket.” (XVI. o.) Ez egybecseng — nem véletlenül! — az eredeti francia kiadás irányítójának, *Daniel Lagache*-nak az *Előszó*ban tett megfigyelésével: „A pszichoanalízis szakszókincse lényegét tekintve Freud műve: ez együtt gazdagodott felfedezéseivel és gondolataival. A klasszikus pszichopatológia történetével ellentétben Freud nem sokat vett át a latin és a görög nyelvből... szavait, kifejezéseit legfőképpen a német nyelvből meríti, abból a bőséges forrásból, amit anyanyelve kínált számára.” (VIII. o.) Milyen egyszerű mindez és mégis mennyire elfogadhatatlan is a mai tudósok-kutatók nyelvhasználatában, akik gyakorlatilag nem a kutatások eredményes-

ségében versenyeznek és tűnnek ki gyakran, hanem az angol–amerikai kifejezések ömlesztett felhozatalában. (Emlékszem, tizenegynéhány esztendővel ezelőtt egy tudományos összejövetelen egyik-másik — főleg ifjú titán — előadásához bizony elkelt volna egy angol–amerikai — magyar szótár is; s amikor — szerencsétlenségemre! — ezt szóvá is tettem, sőt, horribile dictu, jómagam is pontosan Freud példáját hoztam fel esetleg követendő példaképnek, néhány amerikai–angol nyelv-fanatikus ugyancsak megpróbált helyre tenni. Az ülést vezető, egyébként hatalmas humán kultúrával rendelkező elnök volt az egyetlen, aki úgy tűnt, őszintén a védelmemre kelt.)

E mű francia szerzői is — minden olvasójuk szerencséjére — méltók a freudi nyelv tisztaságához. Ugyancsak *D. Lagache* mondja: „...arról van szó, hogy szemlét tartunk a szavak használata felett, egyiket a másikkal megvilágítjuk, jelezzük a nehézségeket, anélkül, hogy megoldást javasolnánk, csak keveset újítsunk, esetleg például abban, hogy pontosabb fordításokat javasolunk.” (VIII. o.) Vikár is észreveszi a szerzők törekvéseit, eljárását, amikor így szól róluk, illetve „heroikus munkával megalkotott művük”-ről: „Szerényen és tisztelettel közelednek tárgyukhoz... Megfogalmazásaik pontosságán és eleganciáján érezhető a francia értelmiség legjobbjait jellemző kartézianus filozófiai iskolázottság.” (XVIII. o.)

Pontosan, mi is ez a könyv, mik a céljai, hogyan épül fel egyáltalán?

D. Lagache utal a pszichoanalízissel szembeni idegenkedésre (amire a cikk elején mi is utaltunk), az emberek megbotránkozására, amit — talán nem is csak a tudomány megszületésekor, de még manapság is — nem elsősorban a szexualitásnak juttatott szerep, hanem inkább a tudattalan fantáziavilágának a bevezetése

jelent(tett). A „józan ész”-ről beszél, amely nem ismert bizonyos lelki struktúrákat-jelenségeket-mozgásokat, ennek megfelelően az emberek által használt köznyelv sem hozott létre megfelelő szavakat: ezeket ki kellett találni. Majd a kívülállók — az idegenkedők, az elzárkózók, de az őszintén érdeklődők — számára meg kellett magyarázni ezeket az új, vagy csupán új összefüggésben fölbukkanó szavakat. Erre pedig vagy csak maguk az eredeti pszichoanalitikus írások nyújtottak lehetőséget, vagy pedig ezen szótár kiadása (1967) előtt húsz-harminc évvel megjelent pszichológiai vagy pszichopatológiai szótárak. Azaz, frissíteni kellett; ez pedig a „pszichoanalitikus gyakorlatban jártas szakembereket kíván”-(t) (VIII. o.). Így állt össze azután ez a szerző-trió: Daniel Laganche, J. Laplanche, J.-B. Pontalis. Az ő munkájuk, erőfeszítéseik eredménye ez a *Vocabulaire* — ez a „Szótár”, illetve ahogyan magyar kiadás elé illesztett *Technikai megjegyzésekben* olvashatjuk: „igazából enciklopédikus szótár, amely az egyes szavakhoz azok teljes intellektuális hátterét és forrásvidékét is megadja.” (XIX. o.) Célja pedig „mindig is az volt és az is maradt, hogy egy általunk átértett, mások által is felismert s csak ritkán félreismert igényt, szükségletet elégítsen ki. Azt kívánjuk, hogy e szótár hasznos legyen, hogy a kutatók és a pszichoanalízist hallgatók számára... munkaeszközzé váljék...” (IX. o.).

D. Lagache előszava után J. Laplanche és J.-B. Pontalis elemzik munkájuk irányultságait. Ezek a következők: a pszichoanalízis fogalmi apparátusának magyarázata; újra megtalálni — a „maguk eredetiségében” — a gyakran „kifakult, elhomályosult fogalmakat”; visszatérni magának Freudnak az életművéhez. A pszichopatológia területén a szerzők igyekeznek a

pszichoanalízis által alkotott, a pszichoanalízis és a pszichiátria által használt, de eltérő jelentésű, valamint az analitikus körleírásban „központi értékkel” bíró szavakat meghatározni. Maga a *szócikkek* felépítése roppant egyszerű, de hatékony, könnyen kezelhető. A címszót — aminek megadják a magyaron kívül a német (tehát a Freud által használt eredeti), az angol, francia (vagyis az eredeti műben szereplő), az olasz, a portugál és a spanyol megfelelőit is — követi annak tömör, lényegre törő meghatározása, majd egy ún. kommentár; ez utóbbi „munkánk kritikái és lényegi részét alkotja”. (XII. o.) Ebben az a törekvés vezetett a tudós szerzőket, hogy a főbb fogalmakat a lehető legjobban megvilágítsák, megmagyarázzák az „esetleges ellentmondásokat”. (XIII. o.) Mindez azt is megengedte, hogy jelentésbeli, sőt fordítástechnikai konkrét problémákat is megoldjanak, illetve javaslatokat tegyenek a megfelelő francia szavak kiválasztására. Ez a kommentár-rész történeti jellegénél fogva még arra is alkalmas, hogy — még ha mégoly röviden is —, a pszichoanalitikai gondolkodás történetét is áttekintse. Bizonyos adott esetekben a magyar nyelvű fordítást is magyarázzák — természetesen leginkább most már a magyar fordítók, szerkesztők.

A részletesen tárgyalt pszichoanalitikai címszavak között megtaláljuk a sokak által ismert, aránylag gyakran is használt olyan kifejezéseket, mint az *agresszió*, *álom*, *amnézia*, *analízis*, *apokomplexus*, *szabad asszociáció*, *cenzúra*, *egoizmus*, *elfojtás*, *erógen*, *fallosz*, *frusztráció*, *hisztéria*, *libidó*, *narcizmus*, *neurózis*, *szadizmus*, *trauma*, *tudattalan*, *vágy* stb.... Vannak azután olyan kifejezések, amelyek már a pszichoanalízis nem csak „homlokzati”, tehát sokunk által ismert területeit illusztrálják: *acting out*, *aktuális neurózis*, *állandóságelv*, *analitikus*,

análiszadisztikus szakasz, *átfordulás ösztönlentébe*, *áttétel*, *egyenletesen lebegő figyelem*, *ellenmegszállás*, *ingervédelem*, *lereagálás*, *metapszichológia*, *negatív terápiás reakció*, *racionalizáció*, *szomatikus elősegítés*, *túlértelmezés* stb.... A tárgyalt címszavak között vannak olyanok, amelyek nem Freudtól erednek, hanem a követőitől: M. Klein, J. Lacan, J. N. Rosen, R. Laforgue, H. Silberer. A vizsgált-elemzett szavaknak ezek azonban csak a töredékét adják, s ezt a szerzők jelzik is. Kiemelkedően fontos szerepet, s ennek megfelelően terjedelmet kapnak a magyarázatokban a következő kifejezések, amelyek közül néhányat a kísérő, szerepeltetésüket esetleg indokló idézettel együtt hadd sorakoztassunk itt föl! (Az enumeráció, magától értetődik, távolról sem teljes!): *agresszió*: („Miért kellett nekünk ilyen hosszú idő ahhoz, hogy rászánjuk magunkat az agresszív ösztön elfogadására; miért haboztunk a terápia során felhasználni mindenki előtt nyilvánvaló és ismert tényeket?” — teszi fel magának is a kérdést Freud). (8. o.) „Az *állandóságelv* Freud ökonómiai elméletének alapja... Freud a pszichológia alapkövének tekinti” (21. o.); *ambivalencia* („gyakran igen tág értelemben használják a pszichológusok... Freud, életműve végén, egyre nagyobb jelentőséget tulajdonít az ambivalenciának a klinikai gyakorlatban és a konfliktuselméletben”, 30, 31. o.); *áttétel* („Ha ... meghatározása különleges nehézségekbe ütközik, annak leginkább az az oka, hogy ezt a fogalmat az egyes szerzők igen széles körben alkalmazzák, s jelentése így már odáig tágult, hogy mindazon jelenségek összességét jelöli, amelyek a páciens és a pszichoanalitikus közötti viszonyokat alkotják...”, 47. o.); az „*azonosulás* fogalma fokozatosan középponti értékévé emelkedett Freud életművében, s ennek köszönhetően több lesz, mint egy a pszichológiai

mechanizmusok közül” (62. o.); *ösztöncél* („problematikája Freudnál mindvégig homályos, nyilvánvalóvá téve ezzel, hogy mennyire bizonytalan maga az ösztöntörékvés fogalma is.” 79. o.); *csábítás* („Freud az elfojtás létrejöttében a csábításnak olyan nagy jelentőséget tulajdonít, hogy szisztematikusan igyekszik felkutatni a passzív csábítási jeleneteket a kényszerneuroziszban és a hisztériában”, 85. o.); *elfojtás* („az az alappillé, amelyen a pszichoanalízis egész épülete nyugszik”, — emeli ki maga Freud egyik munkájában, 104. o.); *elhárítás* („...különösen ha önállóan használják, igen sok félreértést rejt magában, és különböző fogalmi megkülönböztetések bevezetését teszi szükségessé”, 111. o.); *ellenállás* („Freud már igen korán bevezette fogalmát: azt mondhatjuk, hogy döntő szerepet játszott a pszichoanalízis megszületésében”, 117. o.); *én* („az én genezisének gondolata telve van kétértelműséggel, ezeket Freud... egész életművében fenntartotta”, 148. o.) — a szerzők vizsgálatai alapján a fogalom igen hosszú és bonyolult fejlődésen ment át, amelynek nyomon követése a szótár egyik leg hosszabb szócikkéhez vezetett); *énhasadás*, *én-ösztönök*, *értelmezés* („... a freudi tan és módszer lényegéhez tartozik. Lehetne akár az egész pszichoanalízist tulajdonképpen magával az értelmezéssel, azaz: egy (analizálendő) anyag megvilágításával jellemezni.”, 172. o.); *fantázia*, *fixáció* („A pszichoanalitikus tanban... állandóan jelen van... Gyakran használják, anélkül, hogy lényegét és jelentését pontosan meghatároznák.” 192, 93. o.); *halálöszton* („fogalmát és létét munkásságának végéig ismételtlen megerősítette. Ennek ellenére sem tanítványai, sem követői számára nem vált a fogalom annyira elfogadottá, mint Freud újításainak többsége, sőt ma is az egyike a legvitatottabb fogalmaknak”, 207. o.); *kaszt-rációs komplexus*, *komplexus* („A fogalom

még mindig tisztázatlan”; „igen nagy népszerűségnek örvend a köznyelvben... A pszichoanalitikusok körében viszont... egyre nagyobb idegenkedést vált ki”, 268, 267. o.); *megszállás* („mindvégig jelen van a freudi életműben”; Freud fogalmi apparátusának részét képezi, anélkül azonban, hogy ő maga ennek pontos elméleti kifejezését nyújtotta volna”, 302, 303. o.); *neurózis* („A pszichoanalitikus elmélet... alapvetően a neurotikus konfliktusok és módoszatai elméleteként jött létre”, 325, 326. o.); *Ödipusz-komplexus* („meg kell jegyeznünk, hogy Freud sehol nem adott rendszeres ismertetést az Ödipusz-komplexusról”, 336. o.); *örömelv* („fogalma nagyobb változtatások nélkül Freud egész életművében fennmarad”, 349. o.); *ősfantázia*, *öszton-én* („Az *Es* kifejezés lenyűgözi Freudot”, 361. o.); *perverzió* (a mai kor embere sokat meríthet Freudból, aki „számára ha létezett is valamiféle norma, azt sohasem a társadalmi közmegegyezésben kereste, épp így a perverziót sem redukálta bizonyos társadalmi csoportra jellemző törekvéshez viszonyított devianciára”, 384. o.); *projekció*, *lelki konfliktus*, *pszichózis*, *regresszió* („a pszichoanalízisben és a mai pszichológiában igen gyakran használt fogalom”, 417. o.) *szexualitás* („Ismeretes, hogy a pszichoanalízis az ember lelki fejlődésében igen nagy jelentőséget tulajdonít a szexualitásnak. De ez a tétel csak akkor válik érthetővé, ha egyben felmérjük a szexualitás fogalmának átalakulását”, 439. o.); *szimbolika* („Fogalma manapság olyan szorosan kapcsolódik a pszichoanalízishez, a „szimbolikus”, „szimbolizálni”, „szimbolizálás” szavakat oly gyakran és olyan eltérő értelemben használják, a szimbólumalkotás és szimbólumkezelés oly sok tudományágot illet..., hogy e kifejezések voltaképpen pszichoanalitikus használata behatárolásának és az eltérő jelentések megkülönböz-

tetésének kísérlete különös nehézséget jelentene”, 446. o.); *szublimáció, tárgykapcsolat, topográfia, tudat, tudattalan* („Ha egyetlen szóval kellene jellemezni Freud felfedezését, ez minden kétséget kizáróan a tudattalan lenne”; „néhány alapvető jellemzőjét... éppen a kifejezés terjedése homályosított el”, 504. o.); *utólagos* („Freud gyakran és folyamatosan használja, sokszor a nyomtatásban ki is emelve... Ez a kifejezés Freud fogalomrendszerének része, még akkor is, ha sem meghatározását nem adta meg, sem elméleti kifejtését...”, 519. o.) *valóságpróba* („Freud jelentős szerepet tulajdonít a valóságpróba fogalmának, anélkül azonban, hogy valaha is kidolgozta volna ennek összefüggő elméletét...”, 530. o.)

A cikkekben a szerzők minden esetben rámutatnak a tárgyalt fogalomnak a freudi életműben végbement változásaira, vagy arra, hogy esetleg maga Freud mennyire volt következetes a fogalom által képviselt tartalomhoz. Minden esetben tanulságos azokat a folyamatokat végiglátni, amelyek során a freudi elmélet végigment ahhoz, hogy véglegesnek és ma konkrétan mondható formáját-tartamát elnyerje. Ezekkel kapcsolatban a szerzők igen sokszor teszik fel csodálkozó vagy kétkedő kérdéseiket: miért éppen így, miért éppen ekkor vagy akkor történt Freud gondolkodásában ez vagy az a fordulat? Vagyis, bármennyire tisztelik is a pszichoanalízis „atyját”, sohasem a vak csodálat, a minden áron való védelem a céljuk. Komparatív munkát is végeznek, amikor az adott fogalom Freud előtti vagy utáni más pszichoanalitikusok, ideggyógyászok által adott meghatározását is figyelembe veszik és megadják, bár természetesen a középpontban mindvégig a freudi gondolat áll. A cikkek közötti összefüggéseket — az *egész* elmélet áttekint-

hetőségének megkönnyítése céljából — utalások segítik elő; így válik *nem csak a szótár* egyfajta lexikonná, de *egy-egy szócikk* maga is.

Nagyon dicséretes — mivel hasznos —, hogy a szerzők sok idézetet hoznak Freud műveiből; így biztosabb, szilárdabb talajon haladhatunk vizsgálódásaink során, nem beszélve a lexikon-cikkek sokszor kikerülhetetlenül kissé száraz stílusának fellazításáról, gördülékenyebbé tételéről, sőt fordítás-technikai szempontból arról a tényről, hogy még ha mégoly röviden is, de magyarul olvashatunk esetleg magyarul eddig még nem jelent művekből, illetve egy helyütt találunk meg másutt, más művekben szétszórt gondolatokat. Így bővül ki e szótár lexikonná és antológiává, kritikaitörténeti szöveggyűjteménnyé is.

A könyv végén a következő függelékeket találjuk, amelyek a téma iránt érdeklődőket segíthetik: Freud magyar nyelven megjelent művei; Hivatkozott irodalom; Címzavak jegyzéke és mutató; Címzavak német nyelvű mutatója.

Néhány szó a *fordításról*. Keveset mondunk, ha azt mondjuk, úttörő munkát kellett végezniük a magyar fordítóknak, csakúgy, mint általában a pszichoanalízist bármilyen nyelvből fordítóknak, hiszen nem mindennapi témáról és annak nem mindennapi nyelvéről van szó. Szótárlexikon jellegű műnél mindig „élesben” megy a dolog, itt nincs nagy variálási lehetőség; ez a mű most meg kellett hogy alapozza — méghozzá részben francia kiindulási alapról — a szakkifejezések véglegesnek tekinthető és tekintendő referenciátárát magyar nyelven, hiszen nyilvánvaló, hogy — valószínűleg sokszor — ehhez a műhöz — is — fognak a szakemberek nyúlni a pontos, szabatos magyar megfelelő kikeresésekor. A fordítók nem riadtak vissza a merész megoldásoktól,

ahogy szűrőpróbaszerűen itt-ott összehasonlítottam passzusokat az eredeti francia nyelvű műből. Nem hiszem ezek alapján, hogy súlyos elfordítások-elferdítések fordulnának elő az egész lefordított könyvben. Ha így sikerülne átültetni a későbbiekben az ugyanennél a francia kiadónál megjelent két másik, hasonló tárgyú művet is — R. Doron — F. Parot: *Dictionnaire de psychologie*, és H. Piéron: *Vocabulaire de la psychologie* —, nem lenne okunk a panaszra!

Miben találhatjuk meg a mű alapmotívumát? Azt hiszem, a forrásokhoz visszatérésben, vagy legalábbis abban a tisztességes szándékban, amellyel a szerzők igyekeztek az eredeti forráshoz, Freudhoz és műveikhez visszatérni, rajtuk keresztül az eredeti pszichoanalízishez. Nagy eredmény ez, talán nem is Freud, hanem a mai olvasók-kutatók-érdeklődők számára, akiknek ez nem mindenütt és nem mindig adatott-adatik meg. Ugyanakkor ne ringassuk illúziókban magunkat, főleg ne akkor, ha a pszichoanalízissel igazi, valóságos mélységeiben akarunk foglalkozni: az ilyen jellegű kompendium, mégoly tökéletes és részletes legyen is, nem pótolhatja az eredetit: a pszichoanalízis nagy klasszikus szerzőinek és azok műveinek olvasását. Felidézhet azokból „jeleneteket”, sőt buzdíthat bennünket azok olvasására — nem helyettesítheti azokat.

Mindezek mellett gondolkodok a kérdésen: hogyan lehet konkrétan használni ezt a szótár-lexikont? S a következők jutottak eszembe: induktív és deduktív módon. Induktíve úgy, hogy olvasgatva a szótárt, felmerülhet a kutatóban, hogy ez vagy az a szócikk, a hozzá adott meghatározással, felidézhet emlékeket elolvasott szépirodalmi művekből, látott képzőművészeti alkotásokból stb., s ezután a kettőt összekapcsolhatjuk. Ugyanez deduktív

módon, azaz — durván, faragatlanul fogalmazva, visszafelé: ugyanebben a szépirodalmi műben, képzőművészeti alkotásban feltűnhetnek olyan részletek — sőt, akár az egész alkotás —, amelyek „pszichoanalízis-gyanúsak” lehetnek; a szótár lapozgatása során besorolhatjuk valamelyik címszó és meghatározás alá, ahol is a jelzett forrásművek hozzáolvasása után *érdekes*, de *még nem tudományos megalapozottságú* megállapításokra juthatunk, amelyeket ahhoz, hogy teljes biztonsággal tudományosnak is minősíthetessünk, ajánlott pszichoanalitikus szakemberrel felülvizsgáltatni...

Végül — és *utolsósorban*; ugyanis *nem* a mű *egészét*, annak kezelhetőségét, biztonságát, használhatóságát érinti, hanem jó szándékú figyelmeztetésnek szánva a kiadónak az esetleges utánnyomások során —, azokat az apróbb nyomdai hibákat szeretném jelölni, amelyekre bukkantam (az angol és német nyelvű szavakon kívül, amelyekhez ilyen irányú hiányos nyelvi tudásomból kifolyólag nem tudok, nem merek és nem is akarok hozzászólni!). Az oldal és a hely megjelölése után először a hibás formát adom meg, a kötőjel után a javítottat (persze előfordulhat, hogy a felsoroltakon kívül is vannak elírások, amiket nem vettem észre — ezekért elnézést kérek!). Tehát: 61. o.: azonosulás: portugál identificação — identificação; 70. o.: betegségbe menekülés: olasz fuga della malattia — fuga nella malattia; uo., portugál doenca — doença; 73. o.: bűnhődésigény: portugál punição — punição; 84. o.: csábítás: francia scene ... — scène...; uo., olasz teorie — teoria; 107. o.: elhagyatottsági neurózis: C. Oider — C. Odier; 108. o.: középen (1) Guex, G.: La nérvose ... — La nérvose...; 123. o.: ellentétpár: olasz ...d'oppesti — ...d'oppositi; 124. o.: elmarasztalás: portugál condenação

— condenação; 154. o.: én-ideál: olasz ideala... — ideale...; 156. o.: én-konform: portugál agossintonico — egossintónico; 177. o.: a 'fallikus'-on kívül minden nyelvben minden szót talán helyesebb lenne zárójelbe tenni(?); 182. o.: előző cikk irodalmához (4). Lacan, J.: compte, rendu... — compte rendu de...; 191. o.: férfiasság — nőiesség: spanyol — femnidad — feminidad; 192. o.: fixáció: portugál fixacao — fixação; 195. o.: frusztráció: portugál frustracao — frustração; 197. o.: funkcionális jelenség: francia phénomène — phénomène; 232. o.: introverzió: spanyol intrversión — introversión; uo., ismétlési kényszer: portugál repetição — repetição; 253. o.: szócikk végén a Irodalomban (1): Lacan, J.: Le... de Je — Le... du Je; 254. o.: képzet: spanyol representación — representación; 270. o.: konstrukció: portugál construação — construção; 279. o.: ledolgozási mechanizmusok: olasz ... di disimpengo — ... disimpegno; 284. o.: libidinális szakasz: francia libidinale — libidinal; 287. o.: Irodalomban (10): Genève — Genève; 298., 299. o.: lapok felső sarkában MAZUCHISMUS áll a MEGKÖTÉS helyett; 305. o.:

megszállás, visszavonulás: olasz di carcia — di carica; 314. o.: narcisztikus tárgyválasztás: francia choi — choix; 320. o.: negatív terápiás reakció: spanyolban hiányzik a *negativa* szó; 340. o.: ökonómiai: portugál económico — económico; 343. o.: önanalízis: spanyol autonálisis — autoanálisis; 360. o.: ösztön: olasz instinto — istinto; 378. o.: paranoid pozíció: portugál posigão — posição; 385. o.: pregenitális: francia prégénitale — prégénital; 386. o.: preödipális: olasz preedipicio — preedipico; 417. o.: regresszió: portugál regressao — regressão; 462. o.: tagadás: portugál negacao — negação; 494. o.: Irodalomban (2): Ey, H.: ... „traumatisme cranio-cérébraux” c... — „Traumatismes...”; 503. o.: tudattalan: portugál inconsciente — inconsciente; 509. o.: túlértelmezés: olasz sovrinterpretazine — sovrinterpretazione; 512. o.: Irodalomban (1): Lacan, J.: Le stade... révélation — ... révélation; 523. o.: vad pszichoanalízis: portugál selvagen — selvagem; 543. o. Hivatkozott irodalom: Ey, H.: Groupe ... schizofréniques — Groupe... schizophréniques...

Kun Tibor

ÚJ KÖNYVEK

Georg Simmel: *A kavérság lélektana*. Fordította: Berényi Gábor és Bognár Virág. Atlantisz, Budapest, 1996.

Michel Foucault: *A szexualitás története. A tudás akarása*. Fordította: Ádám Péter. Atlantisz, Budapest, 1996.

Jean-Paul Sartre: *Az ego transzcendenciája*. Fordította: Sándor Péter. Latin Betűk, Debrecen, 1996.

Erich Fromm: *Az emberi szűn*. Fordította: Várady Szabolcs. Háttér Kiadó, Budapest, 1996.

Adolf Grünbaum: *A pszichoanalízis alapjai*. Fordította: Ehmann Bea, Györi Miklós és Kavetzky Péter. Osiris Kiadó, Budapest, 1996.

C. G. Jung: *Gondolatok a jóról és a rosszról*. Fordította: Bodrog Miklós. Kossuth Kiadó, Budapest, 1996.

C. G. Jung: *Gondolatok a vallásról és a kereszténységről*. Fordította: Bodrog Miklós. Kossuth Kiadó, Budapest, 1996.

Lukács Dénes: *Szondi. Az ösztönprofilról*

az elméletig. Az 1985-ben megjelent könyv újrakiadása. Animula, Budapest, 1996.

Virág Teréz: *Emlékezés egy szederfára*. Animula, Budapest, 1996.

Szondi Lipót: *Ember és sors*. Kossuth Kiadó, Budapest, 1996.

Magyar Pszichoanalitikus Egyesület 1995. évi konferenciája. *Korai személyiségfejlődés és terápiás folyamatok*. Szerkesztette: Lukács Dénes. Animula, Budapest, 1996.

W. D. Fröchlich: *Pszichológiai szótár*. Fordította: Hornyánszky Mónika, Komáromi Béla, Komárom Magda, Vass Zoltán, lektorálta: Pléh Csaba. Springer, Budapest, 1996.

Lajkó Károly: *Viselkedésünk és lelki egyensúlyunk*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1996.

Pléh Csaba (szerk.): *Kognitív tudomány*. Osiris-Láthatatlan Kollégium, Budapest, 1996.

Hunyady György: *Sztereotípiák a változó közgondolkodásban*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1996.

Angelusz Róbert: *Optikai csalódások*. Pesti Szalon, Budapest, 1996.

Vilém Flusser: *Az ágy*. Kijárat Kiadó, Budapest, 1996.